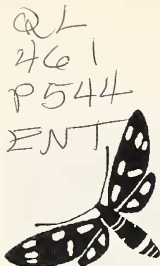
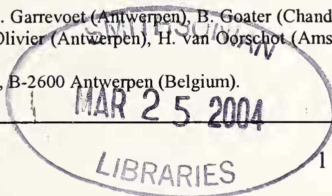

PHEGEA

driemaandelijks tijdschrift van de

VLAAMSE VERENIGING VOOR ENTOMOLOGIE

Afgiftekantoor Antwerpen X ISSN 0771-5277

Jaargang 27, nummer 4 1 december 1999

Chernes hahni, een nieuwe pseudoschorpioen voor België en Luxemburg (Arachnida: Pseudoscorpiones)

Hans Henderickx & Vik Vets

Abstract. *Chernes hahni*, a new pseudoscorpion for Belgium and Luxemburg (Arachnida: Pseudoscorpiones)
Up to the present only two species of *Chernes* have been reported from Belgium: *C. cimicoides* (Fabricius, 1793) and *C. vicinus* (Beier, 1932). Recently, some specimens of *Chernes hahni* (Koch, 1839) were found in different localities in Belgium. The distribution of this species in western Europe is discussed.

Résumé. *Chernes hahni*, un nouveau pseudoscorpion pour la Belgique et le Luxembourg (Arachnida: Pseudoscorpiones)
Jusqu'à présent seulement deux espèces du genre *Chernes* ont été rapportées de Belgique: *C. cimicoides* (Fabricius, 1793) et *C. vicinus* (Beier, 1932). Récemment, quelques exemplaires de *Chernes hahni* (Koch, 1839) on été trouvés dans différentes localités en Belgique. La distribution de cette espèce en Europe occidentale est discutée.

Key words. *Chernes hahni* – Pseudoscorpiones – faunistics – Belgium – Luxemburg

Henderickx; H.: Hemelrijkstraat 4, B-2400 Mol.
Vets, V.: Oosterveldlaan 170, B-2610 Wilrijk.

Van het genus *Chernes* Menge, 1855 werden tot op heden 2 soorten uit België vermeld: *Chernes cimicoides* (Fabricius, 1793) en *Chernes vicinus* (Beier, 1932). (Henderickx 1999). *C. vicinus* komt voor in nesten van de mier *Lasius fuliginosus* Latreille (Cooreman 1947); *C. cimicoides* wordt onder losse schors gevonden.

Op 12.IX.1981 vond Nico Schneider een mannetje, twee vrouwtjes, een trito- en een deutonymph van een *Chernes* sp. in Hollerich (Groothertogdom-Luxemburg). De exemplaren bevonden zich onder schors van *Acer* sp. Volker Mahnert determineerde ze als *Chernes hahni* (Koch, 1839). Deze soort lijkt oppervlakkig op *C. cimicoides* maar verschilt hiervan door enkele duidelijke kenmerken (Beier 1960).

Uit onderzoek van de Luxemburgse exemplaren bleek dat deze onmiskenbaar tot *C. hahni* behoren, evenals alle Belgische *Chernes*-exemplaren die door de auteurs op diverse vindplaatsen onder schors werden gevonden. *C. hahni* lijkt in onze streken de meest algemene *Chernes*, en het is nog maar de vraag of *C. cimicoides* ooit in België aangetroffen werd.

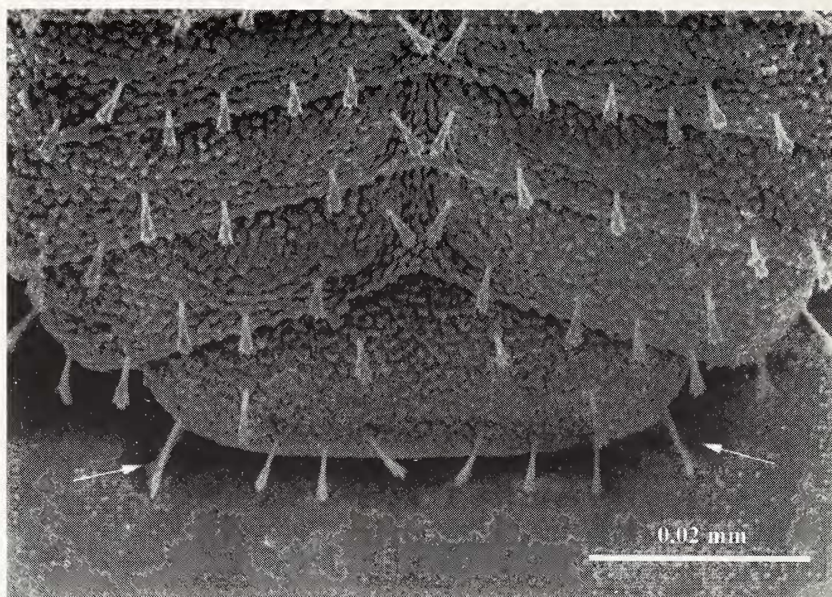

Fig. 1: *Chernes hahni* (Koch, 1839), België, Vlaams-Brabant, Tienen, 23.III.1996 (leg. Hans Henderickx).

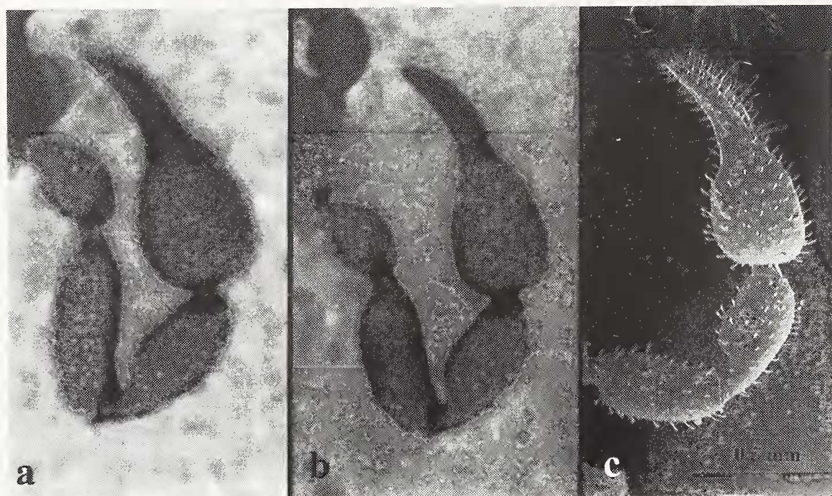
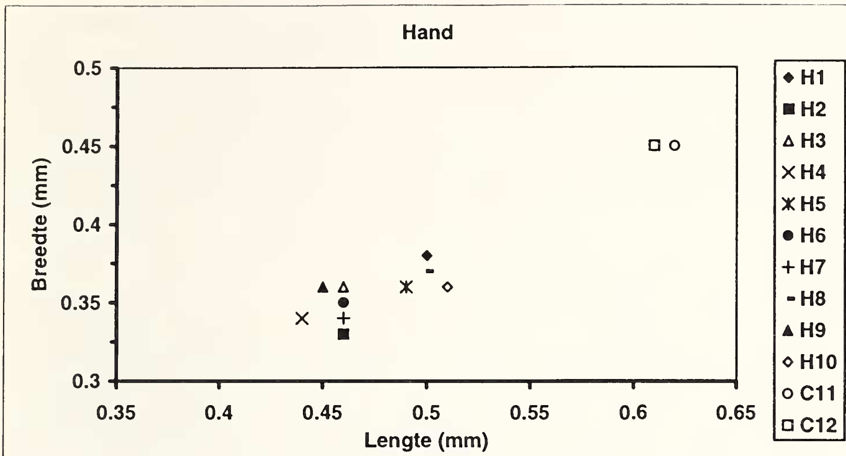

Fig. 2a: *Chernes cimicoides*, Engeland, Chobham Common, Surrey (Engeland), juli 1981 (leg. John Murphy).
Fig. 2b: *C. hahni*, Frankrijk, Bois de Vincennes, mei 1993 (leg. Marc Judson).
Fig. 2c: *C. hahni*, België, Vlaams-Brabant, Tienen, 23.III.1996 (leg. Hans Henderickx).

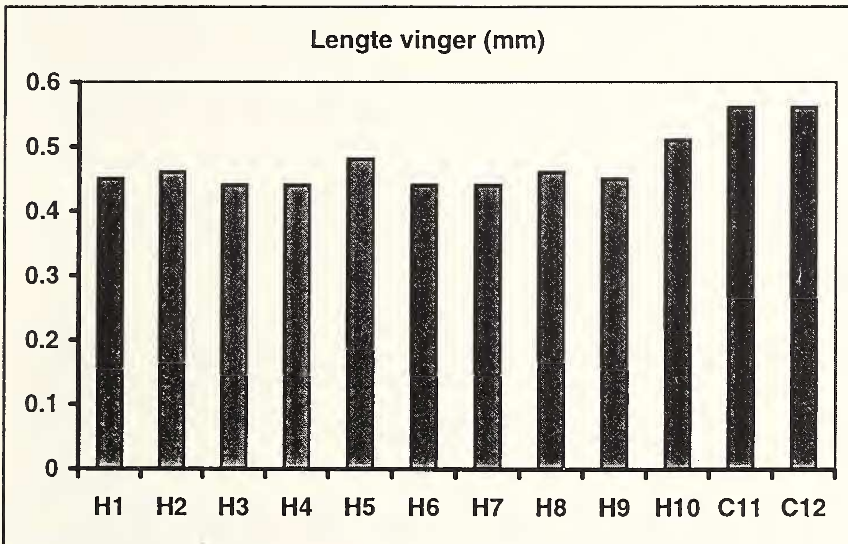
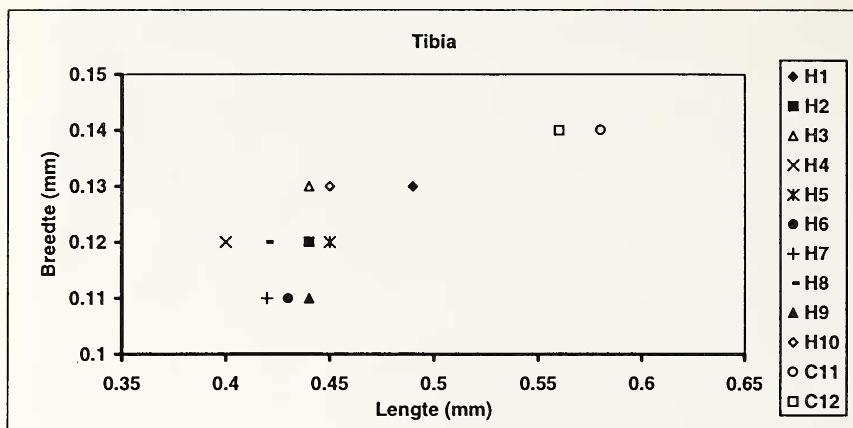

Fig. 3–6, grafieken:
H1: *C. hahni* (♀), België, Antwerpen, Wilrijk;
H2: *C. hahni* (♂), België, Liège, Tilff;
H3: *C. hahni* (♀), België, Vlaams-Brabant, Tienen;
H4: *C. hahni* (♂), België, Namur, Rochefort;
H5: *C. hahni* (♀), België, Brabant-Wallon, Grez-Doiceau;
H6: *C. hahni* (♂), België, Brabant-Wallon, Grez-Doiceau;
H7: *C. hahni* (♂), België, Vlaams-Brabant, Sint-Gillis-Waas;
H8: *C. hahni* (♀), GH-Luxemburg, Hollerich;
H9: *C. hahni* (♂), GH-Luxemburg, Hollerich;
H10: *C. hahni* (♀), Frankrijk, Bois de Vincennes;
C11: *C. cimicoides* (♀), Groot-Brittannië, Surrey, Chobham Common;
C12: *C. cimicoides* (♂), Groot-Brittannië, Surrey, Chobham Common.

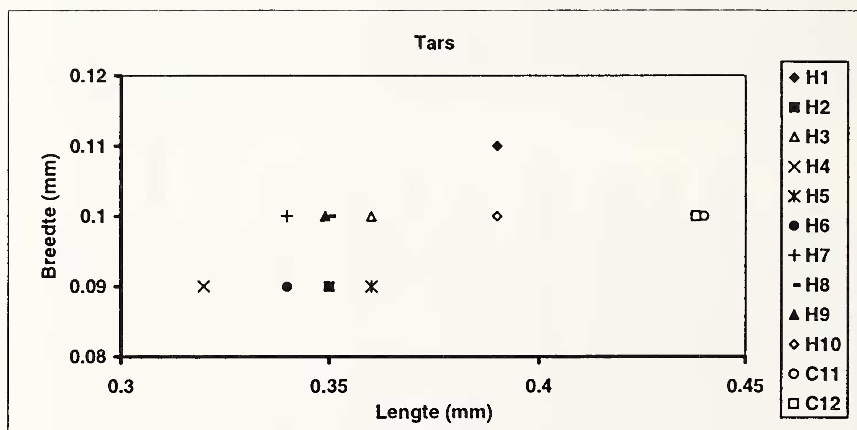

Fig. 5–6: legende zie p. 119.

C. hahni heeft een grote verspreiding en werd volgens Harvey (1990) o.a. reeds vermeld uit (West-)Duitsland, Frankrijk, Nederland en Engeland. Legg & Jones (1988) vermelden voor Engeland dan weer alleen *C. cimicoides*, en ook Mark Judson (pers. mededeling) trof geen Engelse *C. hahni* aan in de collecties.

Harvey's vermelding "The Netherlands" voor *C. hahni* vraagt eveneens bevestiging: Van Helsdingen (1996, pers. mededeling) en Berg (1999, pers. mededeling) vermelden alleen *C. cimicoides* uit Nederland. Wellicht worden beide soorten vaak met elkaar verward.

Von Helversen (1966) schetst een gelijkaardig beeld voor het "Rhein-Main-Gebiet" in Duitsland: "Da *Chernes hahni* erst in 1960 wieder entdeckt und früher immer mit *Chernes cimicoides* verwechselt wurde, ist anzunehmen, dass die in der Literatur (...) erwähnten *Chernes cimicoides* zu *Chernes hahni* gehören."

Volgens Marc Judson (1999, pers. mededeling) is *C. hahni* ook in Frankrijk de algemene soort. Beier (1960) vermeldt dat beide soorten een verschillende biotoopkeuze hebben: *C. cimicoides* zou vaker in open parklandschappen aangetroffen worden, onder schors van laanbomen etc., terwijl *C. cimicoides* als typische woudbewoner met een voorkeur voor oude bossen wordt aangeduid. De auteurs verzamelden *C. hahni* in België onder de schors van aangeplante *Acer pseudoplatanus* L., *Platanus* × *acerifolia* Willd. en *Aesculus hippocastanum* L., langs wegen en rivieren. Speurtochten in diverse oudere bossen (vnl. de Ardennen en de Gaume), waarbij o.a. de methode "barkstripping" gebruikt werd, leverden voorlopig geen *Chernes* spp. op.

Belgische, Luxemburgse en Franse *C. hahni* werden vergeleken met Engelse *C. cimicoides* en de morfologie werd getoetst aan de beschrijvingen van Beier (1960, 1963). De chaetotaxie van het laatste abdominaalsegment (fig. 1), de afmetingen en de vorm van de palpenschaar en tars IV werden vergeleken (fig. 2–6). Oppervlakkig lijken *C. hahni* en *C. cimicoides* meer op elkaar dan op *C. vicinus*, maar een nauwkeurige morfologische vergelijking van beide soorten maakt subtiele, constante verschillen duidelijk. De hand van *C. cimicoides* geeft een meer opgeblazen indruk dan die van *C. hahni*, doordat ze dikker is (fig. 3), met afgeronde hoeken (fig. 2). De vaste vinger van *C. cimicoides* is iets langer (fig. 4). Ook de tibia van de pedipalp is forser bij *C. cimicoides* (fig. 5). Tars IV is duidelijk slanker bij *C. cimicoides* (fig. 6). Ook de chaetotaxie van beide soorten verschilt. *C. cimicoides* heeft twee duidelijke lange trichobotriën op het eindtergiet, terwijl *C. hahni* hier slechts slanke, afgeplatte setae heeft (fig. 1, pijltjes). Uit de grafieken (fig. 2–6) blijkt dat deze verschillen gelden voor beide geslachten.

Dankwoord

De auteurs zijn dank verschuldigd aan dr. Mark Judson en Nico Schneider voor het ter beschikking stellen van hun materiaal en aan dr. Mark S. Harvey voor het advies.

Referenties

Beier, M., 1960. *Chernes cimicoides* (F.) und *Chernes hahni* (C. L. Koch); zwei gut unterschiedene Arten. — *Zeitschr.ArbGem.Österr.Ent.* **12**: 100–102.

Beier, M., 1963. Ordnung Pseudoscorpionidea (Afterskorpione). In: *Bestimmungsbucher zur Bodenfauna Europas*, vol. 1. Akademie-Verlag, Berlin.

Cooreman, J., 1947. *Chernes lasiophilus* n.sp., Chélonèthe myrmécophile de Belgique. — *Bull.Mus.r.Hist.nat.Belg.* **23**(28): 1–6.

Harvey, M., 1990. *Catalogue of the Pseudoscorpionida.* — Manchester University Press, Manchester and New York, 726 p.

Helversen, O. von, 1966. Pseudoskorpione aus dem Rhein-Main-Gebiet. — *Senckenbergiana Biologica* **47**: 148.

Henderickx, H. A., 1999. Naamlijst van de Belgische pseudoschorpioenen (Arachnida Pseudoscorpionida). — *Bull.Soc.r.Belg.Ent.* **135** (I–VI): 66–71.

Legg, G. & Jones, R. E., 1988. *Synopses of the British Fauna (new series). 40. Pseudoscorpiones (Arthropoda; Arachnida).* — Brill/Backhuys, Leiden.